

Bureauonderzoek

**Sint Janstraat 92 te Sprundel
gemeente Rucphen**

Opdrachtgever

Kubiek Ruimtelijke Plannen
Kerkewijk 117
3904 JB Veenendaal

Projectleider
drs. H. Kremer

Status:**Definitief****Projectnummer**

Synthegra Rapport S170021

Autorisatie

drs. J.H.F. Leuversing (senior prospector)

Paraaf**Datum**

11-04-2017

Project: Bureauonderzoek

Sint Janstraat 92 te Sprundel

Projectnummer: S170021

COLOFON

Opdrachtgever : Kubiek Ruimtelijke Plannen te Veenendaal
Project : Sint Janstraat 92 te Sprundel
Projectnummer : S170021
Titel : Bureauonderzoek
Sint Janstraat 21 te Sprundel
Datum : 16-03-2017
Projectleider : drs. H. Kremer
Auteurs : drs. H. Kremer (senior prospector, KNA archeoloog)
Autorisatie : drs. J.H.F. Leuving (senior prospector, fysisch geograaf)
Druk : Synthegra B.V., Leusden
ISSN : 1874-9771

Synthegra B.V.

Synthegra B.V., Olmenlaan 6a, NL-3833 AV Leusden
Telefoon +31 (0)88 81 81 981, Internet: www.synthegra.nl

© Synthegra B.V., 2017

INHOUD

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	4
SAMENVATTING	5
Inleiding	5
Specifieke archeologische verwachting bureauonderzoek	5
Aanbeveling	5
1 INLEIDING	7
1.1 Onderzoekskader	7
1.2 Onderzoeksdooel en vraagstellingen	7
1.3 Ligging en huidige situatie plangebied	8
1.4 Toekomstige situatie plangebied	8
2 BUREAUONDERZOEK	10
2.1 Methode	10
2.2 Landschapsgenese	10
2.3 Archeologische waarden in en rondom het plangebied	14
2.4 Historische ontwikkeling	17
2.5 Gespecificeerde archeologische verwachting	22
3 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	24
3.1 Inleiding	24
3.2 Conclusies / beantwoording onderzoeksvragen	24
3.3 Aanbevelingen	24
LITERATUUR EN KAARTEN	26

Bijlagen:

Bijlage 1: Overzicht van de relevante geologische en archeologische tijdvakken

Bijlage 2: Combinatiekaart IKAW, AMK en ARCHIS waarnemingen

Administratieve gegevens

Toponiem	: Sint Janstraat 92
Plaats	: Sprundel
Gemeente	: Rucphen
Provincie	: Noord-Brabant
Projectnummer	: S170021
Bevoegde overheid	: Gemeente Rucphen, deskundige namens de bevoegde overheid; Regio West-Brabant.
Opdrachtgever	: Kubiek Ruimtelijke Plannen te Veenendaal
Uitvoerende instantie	: Synthebra B.V.
Onderzoeksmelding (ARCHIS)	: 4038209100
Datum onderzoeksmelding	: 14-03-2017
Kaartblad	: 50A
Periode	: late middeleeuwen - nieuwe tijd
Oppervlakte	: Circa 2.200 m ²
Centrumcoördinaat	: X: 100.836 / Y: 394.727
Perceelnummer(s)	: F 3414, gedeeltelijk
Grondgebruik	: bebouw, verhard, tuin
Geologie	: dekzand (Laagpakket van Wierden, Formatie van Boxtel)
Geomorfologie	: terrasafzettingsswelingen bedekt met dekzand
Bodem	: hoge zwarte enkeerdgrond
Depot	: Documentatie en vondsten zullen worden aangeleverd aan het Provinciaal Depot van Noord-Brabant

Samenvatting

Inleiding

Synthegra B.V. heeft in opdracht van Kubiek Ruimtelijke Plannen te Veenendaal een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd op een terrein aan de Sint Janstraat in Sprundel. De aanleiding voor het onderzoek is de geplande sloop van alle gebouwen op het perceel daarna zal herbouw van een vrijstaande woning en de bouw van een nieuwe schuur plaatsvinden.

Specifieke archeologische verwachting bureauonderzoek

Periode	Verwachting	Verwachte kenmerken vindplaats	Diepteligging sporen
laat-paleolithicum – mesolithicum	middelhoog	Bewoningssporen, tijdelijke kampementen: vuursteen artefacten, haardkuilen	Onder het plaggendek vanaf de top van de podzolbodem
neolithicum – vroege middeleeuwen	hoog	Nederzetting: cultuurlaag, fragmenten aardewerk, natuursteen, gebruiksvoorwerpen	Onder het plaggendek vanaf de top van de podzolbodem tot diep in de C-horizont
late middeleeuwen – nieuwe tijd	hoog		vanaf maaiveld

Tabel 2.1: Archeologische verwachting per periode.

Aanbeveling

De geplande ontwikkeling bestaat uit de sloop van het bestaande woongebouw met opstallen en de oprichting van een nieuwe woning en een bijgebouw. De huidige woning is gefundeerd op staal. De maximaal te verstoren diepte is onbekend, maar ook bij ondiepe bodemingrepen is het potentieel archeologisch niveau in het geding. Gezien de hoge archeologische verwachting binnen het plangebied wordt geadviseerd de ondergrondse sloop van de bestaande opstallen archeologisch te begeleiden. Uit het bouwdoossier is namelijk niet op te maken of het hele bouwvlak is afgegraven of alleen de sleuven ten behoeve van de funderingsbalken.

Tevens wordt geadviseerd een proefsleuvenonderzoek uit te voeren in de rest van het plangebied waarbij het accent dient te liggen op de locaties van de geplande bodemroering voor te realiseren woning en bijgebouw.

De wijze waarop dit onderzoek uitgevoerd moet worden, dient in een door de bevoegde overheid goed te keuren Programma van Eisen te worden verwoord.

Beoordeling door de regio-archeoloog

De regio-archeoloog West-Brabant (Floor Timmermans) sluit zich aan bij het advies van Synthegra om een archeologische begeleiding van de ondergrondse sloop en een proefsleuvenonderzoek uit te voeren.

Zij voegt daar aan toe dat direct na de sloopbegeleiding een overleg dient plaats te vinden (telefonisch of in het veld) om te kijken wat de resultaten zijn en of het zinvol is om een proefsleuvenonderzoek uit te voeren.

Project: Bureauonderzoek

Sint Janstraat 92 te Sprundel

Projectnummer: S170021

Dit zal afhankelijk zijn van de bodemgesteldheid. Voor de doorgang van het project is het wel verstandig om het voorgestelde onderzoekstraject op te nemen in een PvE.

1 Inleiding

1.1 Onderzoekskader

Synthebra B.V. heeft in opdracht van Kubiek Ruimtelijke Plannen te Veenendaal een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd op een terrein aan de Sint Janstraat in Sprundel (afbeelding 1.1). De aanleiding voor het onderzoek is de geplande sloop van alle gebouwen op het perceel daarna zal herbouw van een vrijstaande woning en de bouw van een nieuwe schuur plaatsvinden.

De diepte van de toekomstige bodemverstoring is op dit moment onbekend, maar uitgaande van de aanleg van bouwputten voor de bebouwing zal de bodem waarschijnlijk tot in het archeologische niveau worden verstoord, dat in dit gebied vanaf 30 cm beneden maaiveld verwacht kan worden.

Door de graafwerkzaamheden die zullen gaan plaatsvinden, kunnen eventueel aanwezige archeologische waarden verloren gaan. Daarom is op basis van het Verdrag van Malta 1988, in het kader van een bestemmingsplanprocedure voorafgaand aan de graafwerkzaamheden archeologisch onderzoek uitgevoerd. Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 4.0.¹

De bevoegde overheid, de gemeente Rucphen, heeft een specifiek archeologisch beleid vastgesteld en beschikt over een Archeologische Verwachtings- of Beleidsadvieskaart.² Volgens het vigerende beleid dient voor het plangebied een archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden in de vroegste fase van de planvorming.

De bevoegde overheid, de gemeente Rucphen, zal de resultaten van het onderzoek toetsen en een besluit nemen.

1.2 Onderzoeksdool en vraagstellingen

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting aan de hand van bestaande bronnen over bekende of verwachte landschappelijke, historische en archeologische waarden.

De volgende onderzoeksvragen zullen worden beantwoord:

- Wat is de opbouw van de ondergrond en het verwachte bodemtype?
- Worden in het onderzoeksgebied archeologische vindplaatsen verwacht?
- Wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?
- In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische resten bedreigd door de voorgenomen ontwikkeling van het gebied?

¹ SIKB 2016.

² IIDD 2011

1.3 Ligging en huidige situatie plangebied

Het plangebied is circa 2.200 m² groot en ligt aan de Sint Janstraat 92 in Sprundel (afbeelding 1.1). Het terrein wordt in het noorden begrensd door de Sint Janstraat, aan de oost- en westzijde door de aanpalende percelen en aan de zuidzijde door de tuin van Sint Janstraat 92. Het plangebied is in gebruik als tuin en is deels bebouwd met schuren en een woonhuis. De hoogte van het maaiveld ligt op circa 10,1 m +NAP (Normaal Amsterdams Peil).³

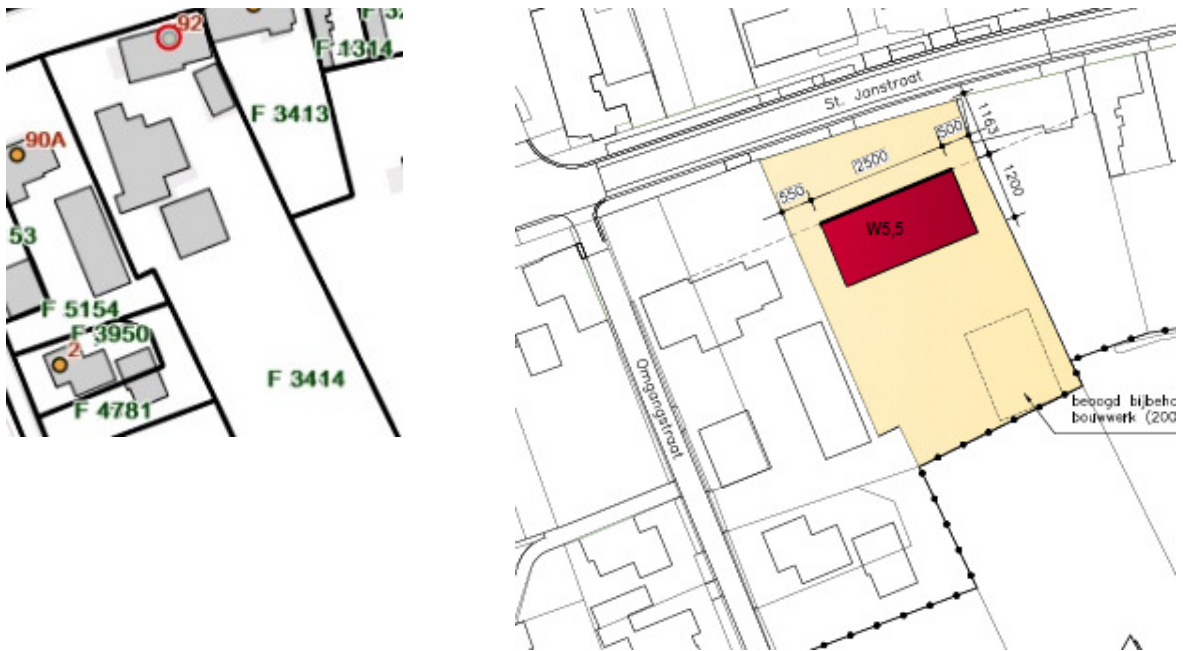

Afbeelding 1.1: Het plangebied op de Topografische Kaart van Nederland 1:25.000 aangegeven met het rode kader (Bron: arcgisonline.nl).

1.4 Toekomstige situatie plangebied

Alle gebouwen op het perceel zullen worden gesloopt (zowel woning als bijgebouwen). De ontwikkeling voorziet in de herbouw van een vrijstaande woning en de bouw van een nieuwe schuur. De vrijstaande woning wordt op het perceel verder naar achteren geplaatst dan de bestaande woning (afbeelding 1.2).

³ Hoogteligging van het plangebied op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) in m NAP geraadpleegd op www.ahn.nl

Afbeelding 1.2: De huidige situatie binnen het plangebied (links). De beoogde situatie (rechts) waarin een woonhuis en een bijgebouw zijn voorzien (Bron: opdrachtgever)

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Tijdens het bureauonderzoek is met behulp van bestaande bronnen een gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied opgesteld. Dit is gedaan door het raadplegen van voor de archeologie relevante (schriftelijke) bronnen. Voor het bureauonderzoek zijn met name gegevens over bekende archeologische vindplaatsen in en rond het plangebied verzameld. Dit is aangevuld met historisch en fysisch-geografisch onderzoek, waarbij informatie over vroeger grondgebruik is verkregen door de analyse van historische kaarten en tevens gegevens over de geologie, geomorfologie en bodem zijn bestudeerd.

2.2 Landschapsgenese

Voor het bepalen of, waar en uit welke periode archeologische resten kunnen worden verwacht, zijn de volgende bronnen met betrekking tot de landschapsgenese geraadpleegd:

- Geologische Kaart, schaal 1:600.000
- Geomorfologische Kaart, schaal 1:50.000
- Bodemkaart, schaal 1:50.000
- Relevante achtergrondliteratuur

Voor de geologische beschrijving is gebruik gemaakt van de Lithostratigrafische Indeling van de Ondiepe Ondergrond.⁴ Zie voor een overzicht van de geologische en archeologische perioden bijlage 1.

Geologie en geomorfologie

Het plangebied ligt in een gebied waar afzettingen van de Formatie van Stramproy in de diepere ondergrond worden aangetroffen, afgedekt met een dek van de Formatie van Boxtel. De Formatie van Stramproy bevat hoofdzakelijk fluviatiele afzettingen die in het Laat-Pliocene en het Vroeg-Pleistoceen zijn afgezet door kleine rivieren die vanuit de Belgische Kempen oost- en noordwaarts afwaterden.

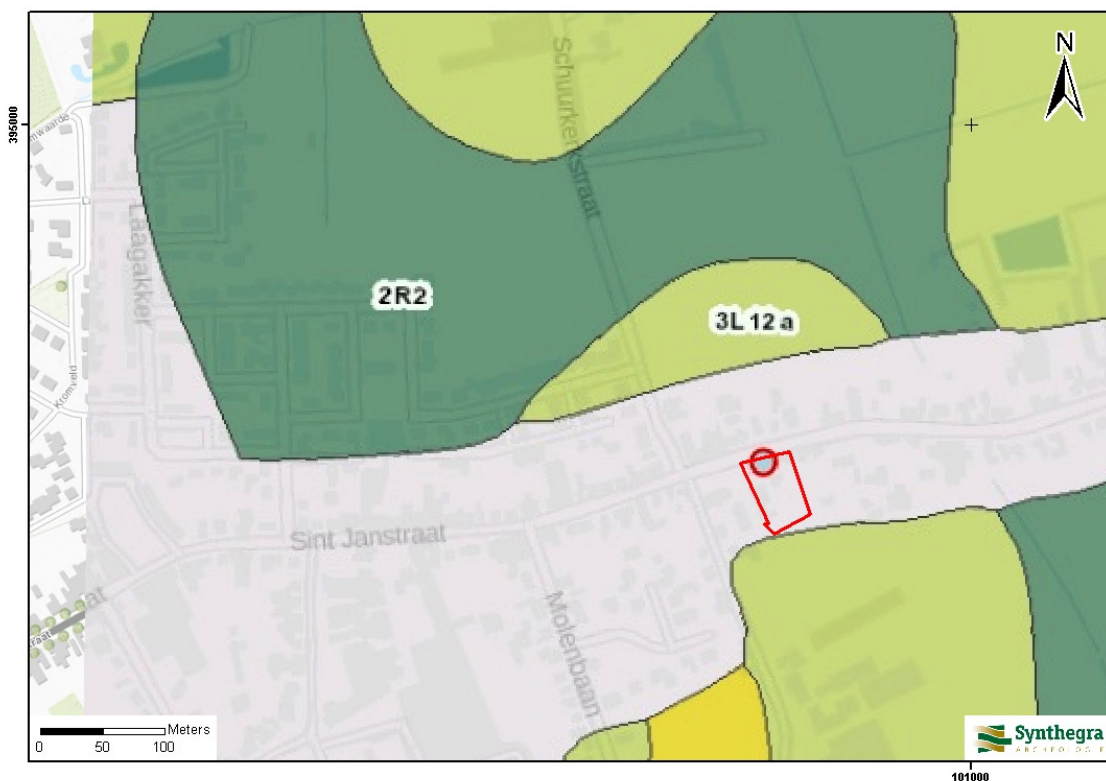
Gedurende de laatste ijstijd had de wind vrij spel en werd over een groot deel van Nederland een pakket dekzand afgezet. Afhankelijk van het reliëf wordt gesproken van dekzandplateaus dekzandruggen of dekzandkopjes. De dekzandafzettingen die in deze periode zijn afgezet zorgden voor nivellering van het landschap door laagtes in het landschap op te vullen. Het dekzand, dat in het plangebied aan het oppervlak wordt aangetroffen, wordt gerekend tot het Laagpakket van Wierden, welke behoort tot de Formatie van Boxtel.

In het Holoceen (vanaf circa 10.000 jaar geleden tot heden) zijn door verwaaiing van de dekzanden lokaal stuifzandgebieden ontstaan. Bij het ontstaan hiervan speelde de mens een belangrijke rol, door over beweiding, afbranden van bossen en het steken van plaggen dat voornamelijk plaatsvond in de Nieuwe tijd. De stuifzanden worden gerekend tot het Laagpakket van Kootwijk, welke behoort tot de Formatie van Boxtel. Daarnaast zijn er in beekdalen in de omgeving van Sprundel afzettingen gevormd bestaande uit leem, veen en zand. Deze afzettingen worden gerekend tot het Laagpakket van Singraven, die ook behoren tot de Formatie van Boxtel.

⁴ De Mulder *et al.* 2003 en via www.dinoloket.nl: Dinoloket, Standaarden, Lithostratigrafische Nomenclator van de Ondiepe Ondergrond.

Vanaf de late bronstijd begon de grondwaterspiegel langzaam te stijgen waardoor de diepe beekdalen steeds moerassiger werden en er veen werd gevormd in deze beekdalen. Vanuit de beekdalen groeide het veen over alle lageregelegen delen van het landschap, zodat het grote delen van het grondgebied van de gemeente Rucphen, waaronder de omgeving van Sprundel bedekte. Vanaf circa 1200 na Chr. werd het veen afgegraven ten behoeve van veenwinning.

Op de geomorfologische kaart (afbeelding 2.1) is te zien dat het plangebied niet is gekarteerd omdat het in de bebouwde kom van Sprundel ligt. Op basis van de wel-gekarteerde omgeving van het plangebied is het aannemelijk dat het plangebied op een terrasafzettingsswelling afgedekt met dekzand ligt (code 3L12a). Op de hoogtekaart (afbeelding 2.2) is te zien dat het plangebied ligt op de overgang van een hoger deel in het landschap ten zuiden van het plangebied, weergegeven in oranjegeel, naar een lager deel in het landschap ten noorden van het plangebied weergegeven in blauwe kleuren.

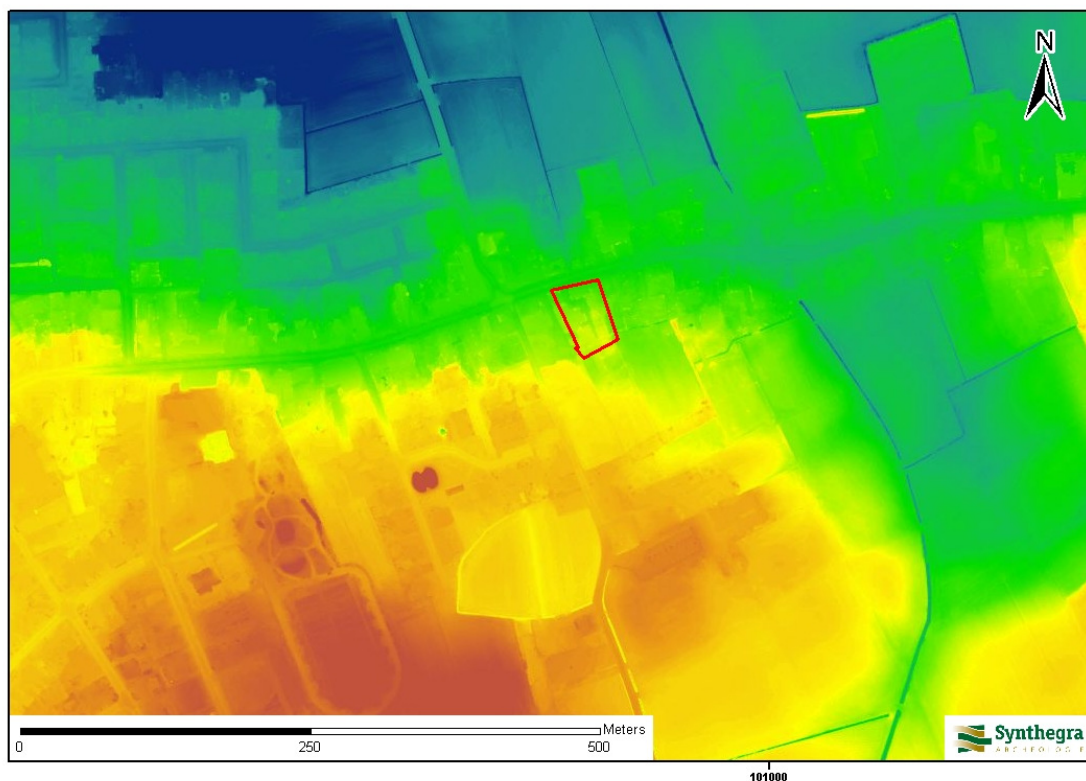

LEGENDA

3L12a terrasafzettingsswellingen bedekt met dekzand

2R2 dalvormige laagte zonder veen

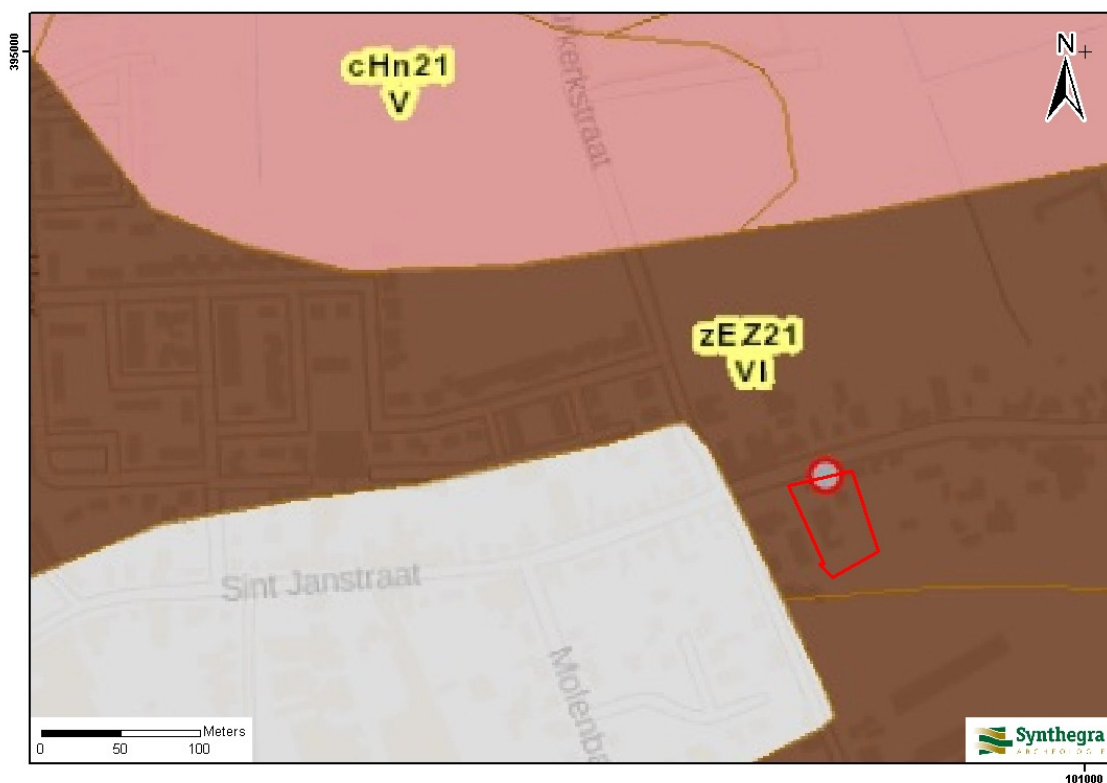
Afbeelding 2.1: Ligging van het plangebied op de Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000, aangegeven met het rode kader (Bron: zoeken@RCE.nl).

Afbeelding 2.2: Ligging van het plangebied op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN), aangegeven met het rode kader (Bron: www.ahn.nl).

Bodem

Op de bodemkaart is te zien dat in het plangebied een hoge zwarte enkeerdgrond in zwak lemig fijn zand voorkomt (afbeelding 2.3, code zEZ21). Er wordt gesproken van een enkeerdgrond bij een plaggendek met een dikte van minimaal 50 cm. De plaggenophoging is vaak al in de late middeleeuwen begonnen toen op grote schaal het systeem van potstalbemesting is toegepast. Plaggen zijn met veemest vermengd en op de akkers uitgespreid om de bodem vruchtbaarder te maken. In de loop der tijd is hierdoor een plaggendek op de oorspronkelijke bodem ontstaan. De oorspronkelijke bodem onder het plaggendek is waarschijnlijk een veldpodzolgrond. In zand vindt, als de grondwaterstand niet te hoog is, het bodemvormende proces podzolering plaats. Bij podzolering worden kleine deeltjes, zoals ijzer, aluminium en humus uitgespoeld door infiltrerend regenwater. Dit proces wordt ook wel uitloging genoemd. Deze deeltjes worden door het water naar beneden getransporteerd en spoelen daar in. De podzolgrond bestaat uit een donkere humeuze bovengrond (A-horizont), waaronder een lichtgrijze E-horizont (uitspoelingshorizont) aanwezig is. Hieronder ligt de bruine B-horizont (inspoelingshorizont), die geleidelijk overgaat in de natuurlijke ondergrond (C-horizont). Afhankelijk van de vroegere bodembewerking is de oorspronkelijke A-, E- en/of B-horizont in meer of mindere mate intact.

LEGENDA

zEZ21 hoge zwarte enkeerdgrond

cHn21 laapodzolgrond

Afbeelding 2.3: Ligging van het plangebied op de Bodemkaart van Nederland 1:50.000, aangegeven met het rode kader (Bron: zoeken@RCE.nl).

2.3 Archeologische waarden in en rondom het plangebied

In deze paragraaf wordt gekeken of binnen en rond het plangebied archeologische en/of ondergrondse bouwhistorische waarden bekend zijn. Hiervoor zijn de volgende bronnen binnen de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) geraadpleegd:

- Centraal Archeologisch Archief (CAA)
- Centraal Monumenten Archief (CMA)
- Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS II)

Daarnaast zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

- Archeologische Beleidadvieskaart van de gemeente Rucphen
- gegevens van amateur archeologen

Volgens de IKAW (Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden) van de RCE geldt voor het plangebied een hoge archeologische verwachting (bijlage 2). Op de Archeologische Verwachtingskaart van de gemeente Rucphen heeft het plangebied eveneens een hoge archeologische waarde, dit heeft te maken met de ligging in de historische kern van Sprundel. Vanwege het gedetailleerde schaalniveau en het beleid van de gemeente wordt deze kaart als leidend beschouwd.

Afbeelding 2.4: Ligging van het plangebied op de Archeologische Beleidsadvieskaart van de gemeente Rucphen, aangegeven met het blauwe kader (Bron: gemeente Rucphen).

Uit de archieven en ARCHIS II van de RCE blijkt dat binnen het plangebied geen archeologische monumenten, waarnemingen en onderzoeksmeldingen aanwezig zijn (bijlage 2). Uit de directe omgeving (binnen een straal van 500 m) zijn waarnemingen en onderzoeksmeldingen bekend.

Waarnemingen en onderzoeksmeldingen binnen een straal van 500 m van het plangebied:

Onderzoeksmelding 51.396: betreft een bureauonderzoek gecombineerd met een verkennend booronderzoek uitgevoerd op de locatie Elzendweg 4 te Sprundel,. Hierbij is vastgesteld dat het archeologische niveau in het grootste deel van het plangebied nog intact is. Er is geadviseerd bij bodemingrepen dieper dan dan 50 cm –mv een inventariserend veldonderzoek uit te voeren door middel van het aanleggen van proefsleuven (IVO-P), teneinde gaafheid, omvang, datering en conservering van archeologische resten te onderzoeken.

Onderzoeksmelding 50419: betreft een bureauonderzoek gecombineerd met een verkennend booronderzoek, uitgevoerd aan de Omgangstraat 12. Er bestond geen noodzaak voor een vervolgonderzoek.

Onderzoeksmelding 55472 betreft een bureauonderzoek uitgevoerd aan het Neerhofplein. Meer informatie is niet opgenomen in ARCHIS.

Onderzoek 66765 betreft een Archeologische Begeleiding (conform protocol Opgraven) uitgevoerd ten behoeve van de nieuwbouw van acht seniorenwoningen op de locatie Hertogstraat 17 te Sprundel (gemeente Rucphen). De nog aanwezige funderingen van de voormalige gymzaal zijn tijdens het archeologisch onderzoek onder begeleiding gesloopt. Tijdens de begeleiding zijn geen archeologische resten aangetroffen, geen sporen en geen vondsten. De bouw van de gymzaal heeft eventueel aanwezige archeologische resten binnen het plangebied verstoord. Op basis van het booronderzoek is een vindplaats in de directe omgeving van het plangebied niet uit te sluiten, maar binnen het plangebied zal deze niet meer aanwezig zijn.

Waarneming 37432 CAA betreft een schrijven van dhr. Hezemans aangaande lokalisatie kasteel Sprundelheim. O.g.v. toponiem en historisch onderzoek postuleert hij dat de Kerkakker de plaats is van dit vml. kasteel. Hierop heeft Verwers een boring verricht, welke echter niets opleverde. Kastelendocum. N.-Br.(samengesteld door R.Klok) geeft de volgende coördinaten voor de locatie : 101.2 / 394.7. Bron hiervan is onbekend. Deze locatie is echter niet onomstreden. Vreenegoor meldt (kastelendatabase) dat de coördinaten "mogelijk onjuist" zijn en verwijst naar de huidige non-vindplaats: "nabij de gotische kerk ligt toponiem de Neerhof". Dit aansluitend ten W van de Kerkakker gelegen perceel, is in het schrijven van Hezemans genoemd 'Neirhof'. Op bijgevoegde kaart is dit, net als de Kerkakker, gemarkeerd en kennelijk - zonder resultaat - uitgeboord. Cat. Kastelen, index nr.268 (pictogram geeft aan: mogelijk fictief kasteel). Opm.; bijgevoegd werd een verslagje betreffende een tweede (boor)onderzoek naar de locatie van het kasteel door K. Leenders (coörd. 100.660/394190), helaas eveneens zonder resultaat.

De lokale afdeling van de Archeologisch Werkgemeenschap Nederland (afdeling 22) is via email benaderd en heeft op de vraag of bij hen nog informatie uit het plangebied bekend is (die niet bij de RCE is gemeld) bij het afronden van deze rapportage nog niet gereageerd.

2.4 Historische ontwikkeling

Voor de historische ontwikkeling is historisch kaartmateriaal en relevante achtergrondliteratuur geraadpleegd, dat in onderstaande paragraaf is weergegeven.

Sprundel vormt de oudste woonkern binnen de gemeente Rucphen. De plaats werd eerder aangeduid als Sprundel e (1282), Sprubndel (1296) en Sprende (1297), waarschijnlijk te verbinden met sprindil 'lijn om vogels te vangen' ; 'val'. Of de naam verband houdt met de hoge ligging op een zandopduiking tussen lagere veengronden is moeilijk uit te maken.⁵

Het dorp Sprundel kent een vroegmiddeleeuwse oorsprong. Het dorp, onder gezag van de hertog, kende een relatief rustig bestaan gedurende de late middeleeuwen. Een belangrijke historische gebeurtenis is de stichting van een kapel welke dienst deed als parochiekerk. Deze kapel kreeg in de 15de eeuw een bakstenen zogenaamde 'Kempische' kerktoeren. In waarschijnlijk het begin van de 16de werd hieraan een een-beukige kruiskerk gebouwd. Het gebedshuis zou het centrum worden van een dubbele bedevaart vanwege de aanwezigheid van een wonderkruis en een kruisrelik.⁶

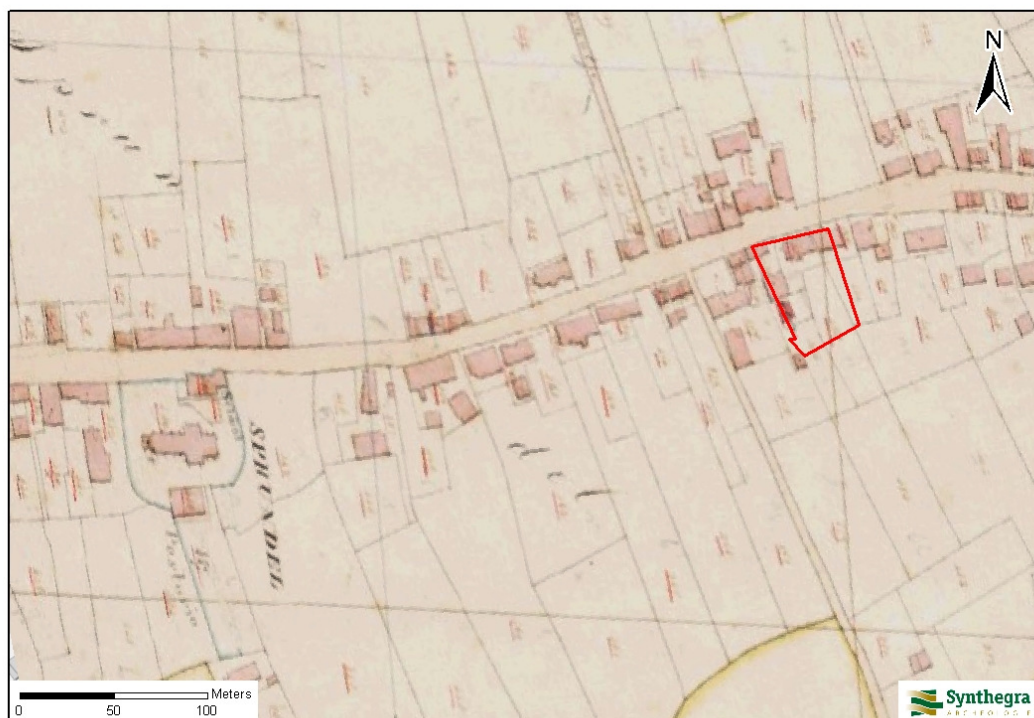
Binnen het dorp zijn tot nu toe weinig archeologische sporen uit de late middeleeuwen gevonden. Tijdens een booronderzoek nabij de vissenberg in Sprundel is keramiek uit de periode late middeleeuwen tot nieuwe tijd aangetroffen (Archis waarneming 403547).

Het huidige plangebied ligt binnen de historische kern van Sprundel. Uit het historisch kaartmateriaal blijkt dat het plangebied aan een oude weg ligt en in ieder geval de afgelopen 200 jaar bebouwd is geweest. Op zowel het minuutplan uit het begin van de 19^e eeuw (afbeelding 2.5)⁷ als de kaart uit 1850 (afbeelding 2.6) is te zien dat de bebouwing zich voornamelijk aan de straatzijde bevindt. Op de kaart uit 1921 (afbeelding 2.7) is te zien dat de bebouwing is toegenomen, op deze kaart bevindt zich ook centraal in het plangebied bebouwing.

⁵ Berkel, van en Samplonius 2008.

⁶ IDDS 2011.

⁷ Minuutplannen zijn de oorspronkelijke kadastrale kaarten die zijn vervaardigd vanaf 1811 en 1812 in navolging van de Fransen o.l.v. Napoleon Bonaparte. Het zijn grondbeschrijvingen (kadasters) van de gemeenten met hierop aangegeven de percelen, perceelnummers en gebouwen.

Afbeelding 2.5: Ligging van het plangebied op het minuutplan uit het begin van de 19^e eeuw, aangegeven met het rode kader (Bron: <http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl>).

Afbeelding 2.6: Ligging van het plangebied op het minuutplan uit 1850, aangegeven met het rode kader (Bron: arcgisonline.nl).

Afbeelding 2.7: Ligging van het plangebied op de kaart uit 1921, aangegeven met het rode kader (Bron: zoeken@RCE.nl).

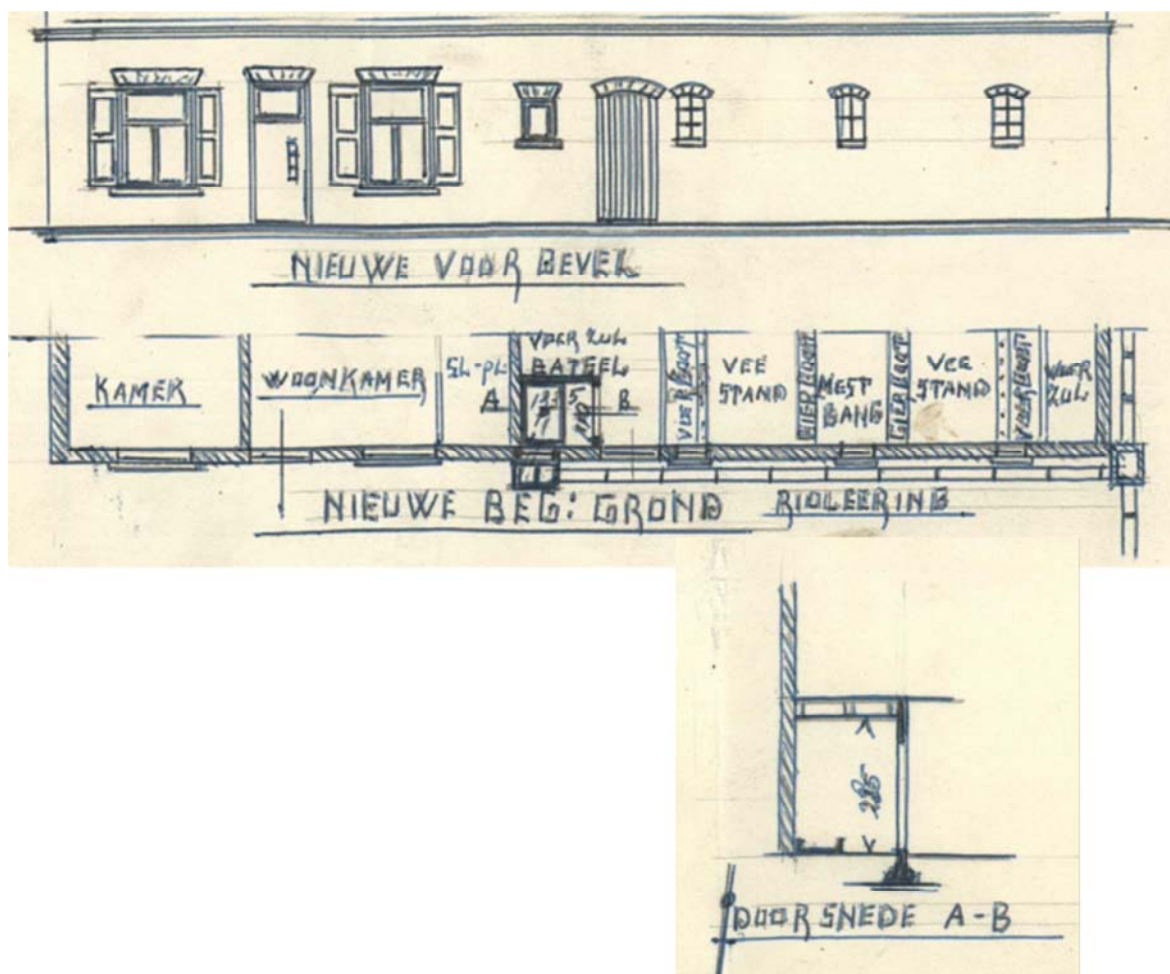
Bodemverstoring

Binnen het plangebied zijn geen bodemverontreinigingen, saneringen of ondergrondse olietanks, benzinepompinstallaties en dergelijke bekend waardoor archeologische resten mogelijk verloren zijn gegaan.⁸

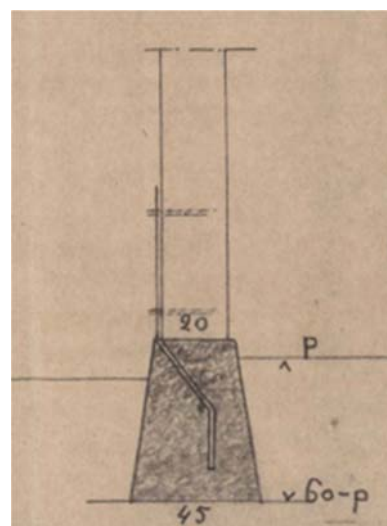
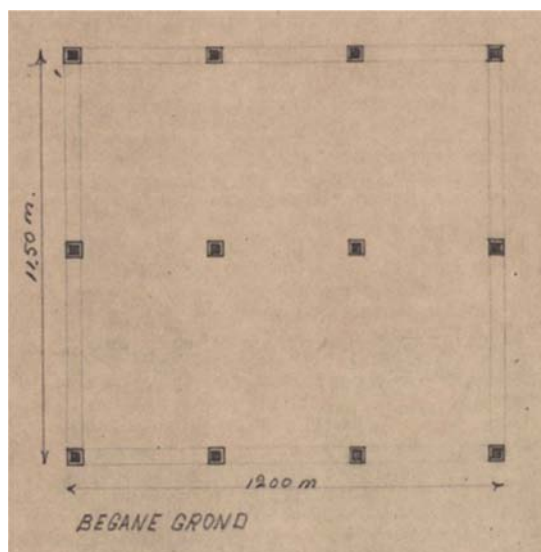
In het plangebied bevindt zich een boerderij, een veldschuur en een kippenhok met berging .

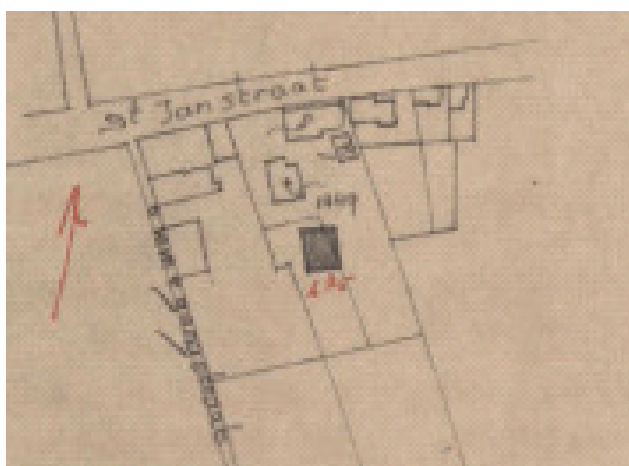
In 1959 is een vergunning aan gevraagd voor een interne verbouwing van de boerderij voor het realiseren van een badcel. Op de bij de bouwaanvraag meegeleverde tekening is te zien dat de bestaande boerderij op staal is gefundeerd (afbeelding 2.8). Alleen voor de te realiseren badcel en de hoekfundering is dieper ontgraven. In 1965 is vergunning aangevraagd voor het oprichten van een veldschuur. Op de bij de bouwaanvraag meegeleverde tekening (afbeelding 2.9) is te zien dat de veldschuur is gefundeerd op balken die op 12 poeren rusten. De onderkant van de poeren liggen op 60 cm beneden maaiveld. De basis van de poeren is 45 cm breed. Voor de kippenschuur met berging is tevens een bouwvergunning aangevraagd (datum onbekend). Op de bouwtekening (afbeelding 2.10) is te zien dat hier sprake is van een fundering op poeren. Het palenplan is niet bekend.

⁸ www.bodemloket.nl

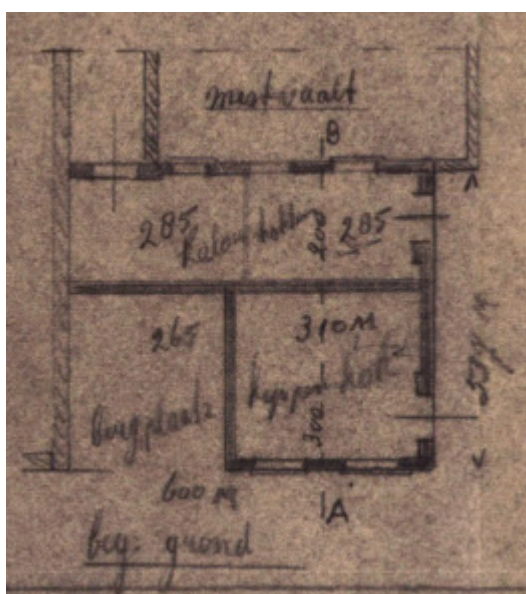
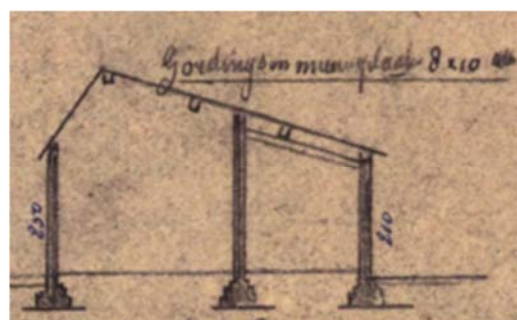
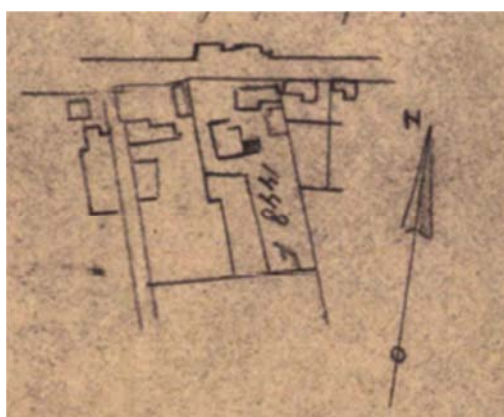

Afbeelding 2.8: voorgevel en fundering van de boerderij gezien vanaf de voorgevel (boven) detail van de funderingspaal op de hoek (onder) (Bron: archief gemeente Rucphen).

Afbeelding 2.9: plattegrond van de begane grond (links), de diepte en doorsneden van de poeren(rechts) en de locatie van de loods binnen het perceel (onder)(Bron: archief gemeente Rucphen).

Afbeelding 2.10: de locatie van de kippenschuur op het perceel (links), de fundering op poeren (rechts) en weergave van de begane grond (onder) (Bron: archief gemeente Rucphen).

2.5 Gespecificeerde archeologische verwachting

Op basis van bovenstaand bureauonderzoek is voor het plangebied een gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld, waarvan de essentie is weergegeven in tabel 2.1.

Op de Gemeentelijke Beleidadvieskaart heeft het plangebied een hoge archeologische waarde, gezien de ligging in de historische kern van Sprundel.

Jager-verzamelaars uit het laat-paleolithicum en mesolithicum hebben als woon- en verblijfplaats vaak voor de flanken van hoger liggende terreingedeelten in het landschap gekozen, bij voorkeur in de buurt van open water. Water was een belangrijk gegeven, niet alleen voor het lessen van de dorst, nabij water heerst er ook een grotere biodiversiteit, wat de jacht en het verzamelen van plantaardig voedsel vergemakkelijkt. Het plangebied ligt midden-hoog in het dekzandgebied. In het plangebied wordt het dekzand naar verwachting afgedekt door een plaggendeek. Daardoor zullen eventuele archeologische resten goed bewaard zijn gebleven. Omdat niet duidelijk is of de dalvormige laagte in de directe omgeving van het plangebied in deze periode watervoerend was, wordt een middelhoge archeologische verwachting toegekend voor vuursteenvindplaatsen uit het laat-paleolithicum en mesolithicum. Vuursteenvindplaatsen worden gekenmerkt door een vuursteenspreiding aan het toenmalige oppervlak (de top van het dekzand, in een podzolgrond) en eventueel sporen in de vorm van ondiepe haardkuilen.

Vanaf het neolithicum ontstaan in onze streken de eerste landbouwculturen die gekenmerkt worden door sedentaire nederzettingen. In de beginperiode combineert men de eigen teelt met het jagen en verzamelen, maar geleidelijk stapt men over naar landbouw en veeteelt en worden jagen en verzamelen steeds minder belangrijk. De nederzettingen worden gekenmerkt door permanente woningen die soms diep in de grond gefundeerd waren. Voor de watervoorziening worden waterputten gegraven zodat men minder afhankelijk wordt van open water, en in en nabij de nederzetting worden afvalkuilen gegraven. Deze sporen kunnen diep in de bodem reiken, waardoor een oppervlakkige verstoring enkel impact heeft op de bovenste delen van de sporen. Omdat een afdekkend plaggendeek aanwezig is, kunnen nederzettingsresten intact aanwezig zijn. Daarom geldt voor het plangebied een hoge archeologische verwachting voor het neolithicum tot en met de vroege middeleeuwen.

Vanaf de late-middeleeuwen verandert het bewoningspatroon. Bewoning concentreert zich in dorpen, steden en bewoningsclusters. Rondom deze dorpen ligt het landbouwareaal dat instaat voor de voedselvoorziening van de inwoners. In deze periode is een hoge ligging van het gebied niet meer doorslaggevend voor de locatiekeuze. Op de historische kaarten is bebouwing te zien in het plangebied, het plangebied ligt aan een oude weg in de kern van Sprundel. Mogelijk zijn in het plangebied voorgangers te verwachten van de bebouwing die op de historische kaarten is te zien. Daarom wordt aan het plangebied een hoge verwachting toegekend voor archeologische resten uit late middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd. Deze kunnen bestaan uit fundamenten van gebouwen, paalkuilen, afvalkuilen, waterputten enzovoort.

Momenteel bevindt zich in plangebied aan de straatzijde een boerderij en tevens bijgebouwen. Al deze bebouwing wordt gesloopt en vervangen door een vrijstaande woning en een bijgebouw. De vrijstaande woning wordt op het perceel verder naar achteren geplaatst en valt slechts deels samen met bestaande

bebouwing. Het nieuw te plaatsen bijgebouw ligt in de zuidoosthoek van het plangebied waar momenteel geen bebouwing staat. Ondanks de aanwezigheid van bebouwing in het plangebied, is de verwachting dat de verstoring uitgaande van deze bebouwing, op het eventueel aanwezige bodemarchief beperkt is gebleven.

Periode	Verwachting	Verwachte kenmerken vindplaats	Diepteligging sporen
laat-paleolithicum – mesolithicum	middelhoog	Bewoningssporen, tijdelijke kampementen: vuursteen artefacten, haardkuilen	Onder het plaggendek vanaf de top van de podzolbodem
neolithicum – vroege middeleeuwen	middelhoog	Nederzetting: cultuurlaag, fragmenten aardewerk, natuursteen, gebruiksvoorwerpen	Onder het plaggendek vanaf de top van de podzolbodem tot diep in de C-horizont
late middeleeuwen – nieuwe tijd	hoog		vanaf maaiveld

Tabel 2.1: Archeologische verwachting per periode.

3 Conclusies en aanbevelingen

3.1 Inleiding

Het doel van het archeologisch bureauonderzoek was het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied. Voor het plangebied geldt een middelhoge verwachting voor vuursteenvindplaatsen uit het laat-paleolithicum en mesolithicum en voor nederzettingsresten uit het neolithicum tot en met de vroege middeleeuwen. Voor de late middeleeuwen en de nieuwe tijd gold een hoge archeologische verwachting.

3.2 Conclusies / beantwoording onderzoeksvragen

- *Wat is de opbouw van de ondergrond en het verwachte bodemtype?*
De ondergrond bestaat naar verwachting uit matig fijn zand (dekzand) waarin zich een podzolbodem heeft ontwikkeld. De bodem wordt naar verwachting afgedekt door een opgebracht humeus dek.
- *Worden archeologische vindplaatsen in het onderzoeksgebied verwacht?*
Er worden archeologische vindplaatsen verwacht uit het laat-paleolithicum tot en met de nieuwe tijd.
- *Wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?*
Vuursteenvindplaatsen uit het laat-paleolithicum en het mesolithicum kenmerken zich door een verspreiding van vuursteenvondsten en ondiepe grondsporen als haardkuilen. Vindplaatsen uit het neolithicum tot en met de nieuwe tijd kenmerken zich door de aanwezigheid van een archeologische laag en diepere grondsporen.
- *In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische resten bedreigd door de voorgenomen ontwikkeling van het gebied?*
Eventueel aanwezige archeologische resten worden bedreigd door de voorgenomen sloop in het gebied en door de geplande graafwerkzaamheden, ongeacht de diepte van de ingreep. Archeologische resten uit de late middeleeuwen en de nieuwe tijd kunnen worden verwacht vanaf het maaiveld.

3.3 Aanbevelingen

Op grond van de resultaten van het onderzoek wordt voor het plangebied een vervolgonderzoek geadviseerd.

De geplande ontwikkeling bestaat uit de sloop van het bestaande woongebouw met opstallen en de oprichting van een nieuwe woning en een bijgebouw. De huidige woning is gefundeerd op staal. De maximaal te verstoren diepte is onbekend, maar ook bij ondiepe bodemingrepen is het potentieel archeologisch niveau in het geding. Gezien de hoge archeologische verwachting binnen het plangebied wordt geadviseerd de ondergrondse sloop van de bestaande opstallen archeologisch te begeleiden. Uit het bouwdoossier is namelijk niet op te maken of het hele bouwvlak is afgegraven of alleen de sleuven ten behoeve van de funderingsbalken.

Tevens wordt geadviseerd een proefsleuvenonderzoek uit te voeren in de rest van het plangebied waarbij het accent dient te liggen op de locaties van de geplande bodemroering voor te realiseren woning en bijgebouw. De wijze waarop dit onderzoek uitgevoerd moet worden, dient in een door de bevoegde overheid goed te keuren Programma van Eisen te worden verwoord.

Beoordeling door de regio-archeoloog

De regio-archeoloog West-Brabant (Floor Timmermans) sluit zich aan bij het advies van Synthebra om een archeologische begeleiding van de ondergrondse sloop en een proefsleuvenonderzoek uit te voeren.

Zij voegt daar aan toe dat direct na de sloopbegeleiding een overleg dient plaats te vinden (telefonisch of in het veld) om te kijken wat de resultaten zijn en of het zinvol is om een proefsleuvenonderzoek uit te voeren. Dit zal afhankelijk zijn van de bodemgesteldheid. Voor de doorgang van het project is het wel verstandig om het voorgestelde onderzoekstraject op te nemen in een PvE.

Literatuur en kaarten

Literatuur

Bakker, H. de en J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland, de hogere niveaus*. Staring Centrum, Wageningen.

Berendsen, H.J.A., 2004: *De vorming van het land*. Van Gorcum, Assen.

IDDS Archeologie B.V., 2011: *Gemeentelijke Erfgoedkaart Gemeente Rucphen* Projectgegevens: rapport 1132.

Berendsen, H.J.A., 2005: *Landschappelijk Nederland*. Van Gorcum, Assen.

Berkel, G. van, en K. Samplonius, 2006: *Nederlandse plaatsnamen. Herkomst en Historie*. Prisma, Utrecht.

Leenders, K.A.H.W.. *Verdwenen Venen. Een onderzoek naar de ligging en exploitatie van thans verdwenen venen in het gebied tussen Antwerpen, Turnhout, Geertruidenberg en Willemstad. 1250 - 1750. Een actualisering*. Woudrichem, 2013.

Mulder, E.F.J. de, M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhoff en T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*. Wolters-Noordhoff, Groningen/Houten

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989: *NEN 5104 Geotechniek - Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.

Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer, 2006: *Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek (aanvulling op de KNA 3.1)*. SIKB, Gouda.

Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer, 2016: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 4.0*. SIKB, Gouda.

Kaarten

TNO Bouw en Ondergrond, 2008: *Geologische overzichtskaart van Nederland 1:600.000* (www.dinoloket.nl)

Internet (geraadpleegd maart 2017)

<http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl>

<https://zoeken.cultureelerfgoed.nl/>

www.ahn.nl

www.bodemloket.nl

www.dinoloket.nl

http://gisgeoloket.provant.be/SilverlightViewer_1_10/Viewer.html?Viewer=Turfdatabank

Bijlagen:

**Bijlage 1: Overzicht van relevante geologische en archeologische
 tijdvakken**

Overzicht geologische en archeologische tijdvakken

Ouderdom in jaren	Chronostratigrafie					MIS	Lithostratigrafie					
	Kwartair	Laat	Holoceen					1	Formaties: Naaldwijk (marien), Nieuwkoop (veen), Echteld (fluviatiel)		Formatie van Boxtel	Formatie van Beegden
11.755			Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Late Dryas (koud)		2	Formatie van Kreftenheye					
12.745				Allerød (warm)								
13.675				Vroege Dryas (koud)								
14.025				Bølling (warm)								
15.700				Laat-Pleniglaciaal								
29.000			Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)	Midden-Pleniglaciaal		3			Formatie van Beegden			
50.000				Vroeg-Pleniglaciaal		4						
75.000				Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)		5a						
					5b							
				5c								
				5d								
115.000		Eemien (warme periode)			5e	Eem Formatie						
130.000						Formatie van Drente						
		Midden	Midden	Saalien (ijstijd)		6	Formatie van Urk					
370.000				Holsteinien (warme periode)								
410.000				Elsterien (ijstijd)								
475.000				Cromerien (warme periode)								
850.000				Pre-Cromerien								
2.600.000		Vroeg	Vroeg						Formatie van Sterksel			

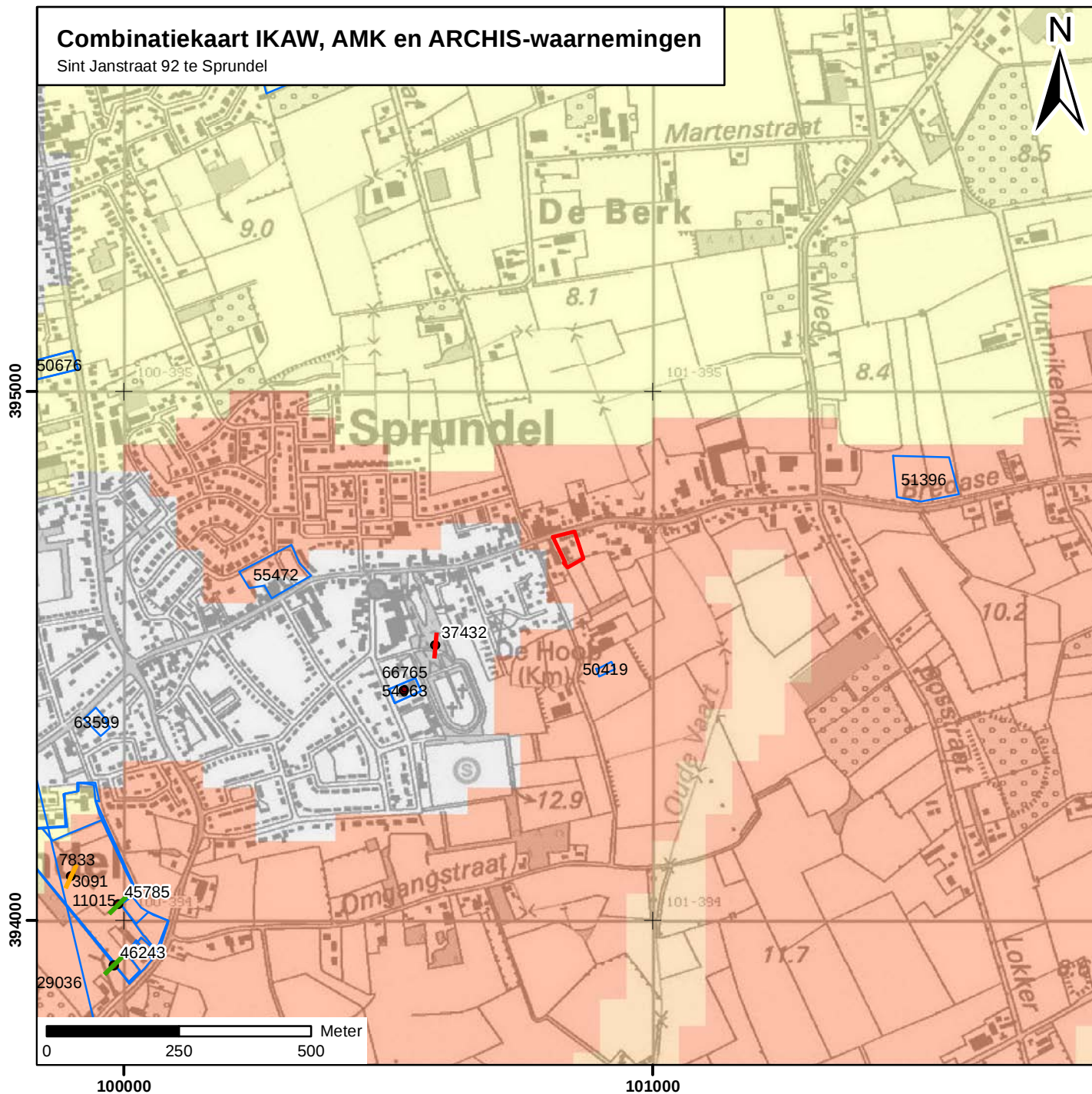
Cal. jaren v/n Chr.	¹⁴ C jaren	Chronostratigrafie		Pollen zones	Vegetatie	Archeologische perioden			
1950	0	Laat	Subatlanticum koeler vochtiger	Vb2	Loofbos eik en hazelaar overheersen haagbeuk veel cultuurplanten rogge, boekweit, korenbloem	Nieuwe tijd			
-1500				Vb1		Middeleeuwen			
-450				Va		Romeinse tijd			
0		Midden	Subboreaal koeler droger	IVb	Loofbos eik en hazelaar overheersen beuk>1% invloed landbouw (granen)	IJzertijd			
-12				IVa		Bronstijd			
-800	815					Neolithicum			
-2000	2650	III	Loofbos eik, els en hazelaar overheersen in zuiden speelt linde een grote rol	Mesolithicum					
3755	5000								
-4900									
-5300		Vroeg	Boreaal warmer	II	den overheerst hazelaar, eik, iep, linde, es				
7020	8000								
-8240	9000								
-8800		Laat-Pleistoceen	Preboreaal warmer	I	eerst berk en later den overheersend				
11.755	10.150								
12.745	10.800								
13.675	11.800	Weichselien (ijstijd)	Laat- Weichselien (Laat- Glaciaal)	Late Dryas	LW III	parklandschap	Laat-Paleolithicum		
14.025	12.000			Allerød	LW II	dennen- en berkenbossen			
15.700	13.000			Vroege Dryas	LW I	open parklandschap			
-35.000				Bølling		open vegetatie met kruiden en berkenbomen			
75.000		Midden-Pleistoceen	Midden- Weichselien (Pleniglaciaal)			perioden met een poolwoestijn en perioden met een toendra	Midden-Paleolithicum		
115.000						Vroeg- Weichselien (Vroeg- Glaciaal)			perioden met bos en perioden met een subarctisch open landschap
130.000									Eemien (warme periode)
-300.000		Midden-Pleistoceen	Saalien (ijstijd)				Vroeg-Paleolithicum		

Chronostratigrafie voor Noordwest-Europa volgens Zagwijn (1974), Vandenberghe (1985) en De Mulder *et al.* (2003). Lithostratigrafie volgens De Mulder *et al.* (2003). Mariene isotoop stadium (MIS) volgens Bassinot *et al.* (1994). Atmosferische data volgens Stuiver *et al.* (1998). Zuurstofisotoop calibratie (OxCal) versie 3.9 Bronk Ramsey (2003), toegepast op het Laat-Weichselien en het Holoceen. Archeologische periode-indeling en ouderdom volgens de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Vegetatie bewerkt volgens Berendsen (2000). Pollenzones volgens P. Vos & P. Kiden (2005).

Bijlage 2: Combinatiekaart IKAW, AMK en ARCHIS-waarnemingen

Combinatiekaart IKAW, AMK en ARCHIS-waarnemingen

Sint Janstraat 92 te Sprundel

Legenda

Begin datering

- Paleolithicum laat
- Late middeleeuwen
- Middeleeuwen onbekend

archeologische verwachting trefkans

- hoog (water)
- middelhoog (water)
- laag (water)
- water
- hoog
- middelhoog
- laag
- zeer laag
- niet gekarteerd
- onbekend
- onderzoeksmeldingen

Archeologisch monument + monumentnummer

- Terrein van archeologische waarde
- Terrein van hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd
- plangebied